

Tiia Väyrynen

**Arvio kirjasta
”Naiset, musiikki, tutkimus – ennen ja nyt”**

FM Tiia Väyrynen (tiia.a.vayrynen@utu.fi) on Rovaniemellä asuva väitöskirjatutkija, joka tarkastelee väitöskirjassaan säveltäjänaiosten representaatioiden kehitystä suomalaisessa mediassa vuosina 1980–2020.

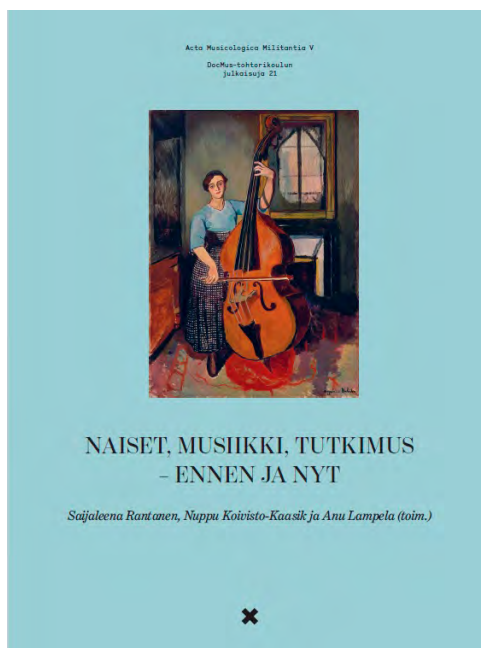
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4744-4333>

10.51816/musiikki.144763

Arvio kirjasta *”Naiset, musiikki, tutkimus – ennen ja nyt”*

Tiia Väyrynen

.....

Saijaleena Rantanen, Nappu Koivisto-Kaasik ja Anu Lampela (toim.):
Naiset, musiikki, tutkimus – ennen ja nyt.

DocMus-tohtorikoulun julkaisuja 21 & Acta Musicologica Militantia V.
Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia &
Tutkimusyhdistys Suoni ry, 2023. 271 sivua.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-329-329-8>

Naiset, musiikki, tutkimus – ennen ja nyt -artikkelikokoelma nostaa esille musiikin ja sukupuolen tematiikkaa ja ongelmallisuutta sekä länsimaisen taidemusiikin historiassa että nykypäivän Suomessa. Teos on yksi ensimmäisistä suomenkielisistä artikkelikokoelmista, joka käsittelee musiikin nais- ja sukupuolentutkimusta sekä naisia ja musiikkia genererajoja ylittäen. Kirja ammentaa suomalaisesta ja kansainvälisestä tutkimusperinteestä ja käy niiden kanssa keskustelua uusia näkökulmia etsien. Taideyliopisto ja

Tutkimusyhdistys Suoni ry järjestivät tammikuussa 2021 ensimmäistä kertaa *Naismuusikot*-seminaaripäivät ja tämän artikkelikokoelman tekstit on koottu tapahtuman esitysten ja keskustelujen pohjalta. Kirja pitää sisällään viisi vertaisarvoitua artikkelia ja kuusi katsausartikkelia.

Kirja on jaettu kolmeen osaan: ensimmäisen osan tekstit käsittelevät musiikin historian ja nykypäivän feminististä tutkimusta tarjoten keinoja dekanonisaatioon. Toisessa osassa keskitytään käsittelemään naisen asemaa esittäväna taiteilijana. Tämän lisäksi nostetaan esille myös esittävän taiteen kaanoneita ja monialaisuutta. Lopuksi teoksen kolmas osa pureutuu sukupuoleen ja julkisuuskuvaan. Sukupuoleen liitetään odotuksia ja normeja alasta, sukupolvesta ja yhteiskuntaluokasta riippumatta.

Säveltäminen on pitkään nähty länsimaisen taidemusiikin kentällä miesten ammattina. Historiankirjoitus on jättänyt suurimman osan säveltävistä naisista unholaan ja länsimaisen taidemusiikin kaanon koostuukin lähinnä tietyistä, neroina pidetyistä säveltäjämiehistä. Useat nykypäivän mediatekstitkin ylläpitävät samaa käsitystä siitä, miten merkittäviä säveltäjänaisia ei vain yksinkertaisesti ole ollut. Tämän takia on ilahduttavaa nähdä, että tätä oletusta säveltäjänaiesten vähyydestä koitetaan aktiivisesti kumota musiikintutkimuksen ja laajemmin taiteen tutkimuksen kentällä, ja samalla pyritään rakentamaan uudenlaisia narratiiveja, joissa säveltäjä- ja muusikkonaiset näytetään aktiivisina, taitavina musiikintekijöinä ja -esittäjinä. Näin sukupuolittunutta musiikinhistoriaa kirjoitetaan uudelleen.

Sekä säveltäjien teoksista koottu kaanon että esiintyjien kaanon, eli yleisesti ihannoidut esiintyjäpersoonat, liittävät ammatillisuuden ennen kaikkea valkoisiin miehiin. Anna Ramstedt tarkastelee katsausartikkelissaan historian ihannoimien esiintyjien kaanonia ja sen muodostumista sekä historian unohtamia muusikkoja, usein naisia ja rodullistettuja. Ramstedt haastatteli neljäätoista suomalaista muusikkonaista ja haastattelusta kävi ilmi se, miten haastateltavien oli vaikeaa nuorempana kuvitella itseään ammattimuusikkoina. Tämä johtui naispuolisten roolimallien puuttumisesta ja naismuusikoiden väheksymisestä.

Onneksi roolimalleja kuitenkin musiikinhistoriasta löytyy. Susanna Välimäki nostaa artikkelissaan esille unohdettuja suomalaisia säveltäjänaisia vastakertomuksena säveltäviä naisia ja heidän saavutuksiaan vähättelevälle Suomen musiikin historian valtakertomukselle, joka on ylläpitänyt käsitystä naisten säveltämisen olemattomuudesta tai merkityksettömyydestä 2020-luvun alkuun saakka. Artikkelissaan Välimäki tarkastelee feministisen musiikin historian ja vaihtoehdoisen vastakertomuksen näkökulman avulla 1800-luvulla syntyneitä suomalaisia säveltäjänaisia: Mina Boijea, Anna Blomqvistia, Ingeborg von Bronsartia, Agnes Tschet-

schulinia, Ida Mobergia ja Lilli Thunebergia. Artikkelissa tuodaan esille näiden naisten säveltämistoiminnan rikkaus ja moninaisuus ja tarkastellaan, millaisia ilmenemistapoja ja ulottuvuuksia heidän säveltäjäyhteensä kuului. Nämä säveltäjänaiset ovat luovineet patriarkaalisen yhteiskunnan rakenteissa ja luoneet musiikkia, vaikka ympäristö ei ole kannustanut heitä siihen. Valitettavasti vain harvat heidän teoksistaan ovat säilyneet jälkipolville.

Artikkelikokoelman tekstit tuovat hyvin esille sen, kuinka haastavista lähtökohdista ja ympäristöistä säveltäjä- ja muusikkomaiset ovat ponnistaneet. Aiemmin naisten säveltäjäura on voinut katketa avioitumisen takia, sillä heidän päätehtävänä on pidetty lastenkasvattamista ja kodista huolehtimista. Tämän lisäksi naisten on ollut vaikeaa tai lähes mahdotonta saada muodollista koulutusta säveltämisessä, koska sitä on pidetty naiselle sopimattomana toimintana. Naisten musiikillista toimintaa on myös väheksytty. Monista erilaisista haasteista huolimatta länsimaisen taidemusiikin historia on täynnä lahjakkaita säveltäjänaisia, jotka ovat taistelleet ennakkoluuloja vastaan ja saavuttaneet musiikillisella urallaan paljon. Voi vain pohtia, mihin kaikkeen tällaiset naiset olisivat ylittäneet, jos heidän lähtökohtansa olisivat olleet samanlaiset kuin miehillä?

Nykyään säveltäjä- ja muusikkonaisten haasteina voivat olla naiseskuvien puute, alan miesvaltaisuus tai esimerkiksi seksuaalinen häirintä tai ulkonäköön liittyvät paineet musiikin kentällä. Naisiin musiikin kentällä kohdistuva häirintä ei ole pelkästään nykyajan ilmiö, kuten artikkelikokoelman aloittava, Elina Salorannan puheenvuoro osoittaa. Salorannan tekstissä nostetaan esille laulaja Elli Forsell-Rozentälén vuonna 1905 kirjoittama kirje, joka on aivan kuin menneisyydestä tullut vastaus #MeToo-kampanjaan. Jotkut asiat eivät muutu vuosisatojenkaan saatossa.

Toinen asia, jossa olisi muutoksen varaa, on säveltäjäyden sukupuolittuneet representaatiot. Markus Virtanen perehtyy artikkelissaan siihen, millaisen kuvan suomalaiset aikakauslehdet luovat säveltävästä naisesta 1970-luvun ja 1980-luvun alussa tarkastelemalla säveltäjä Ann-Elise Hanrikaisen haastatteluja vuosina 1973–1984. Virtanen nostaa esille sukupuolittuneita representaatioita säveltäjäydestä ja myös sitä, miten nämä representaatiot haastatteluissa tuotetaan. Artikkelista käy ilmi säveltäjänaisen uran sukupuolittuneisuus: nainen poikkeaa säveltäjäyden miehisestä normista, mutta sukupuoli voi myös olla jonkinlainen voimavara, sillä säveltäjänainen erottuu joukosta ja voi näin herättää yleisön kiinnostuksen. Säveltävä mies kuvataan mediassa romantiikan ajan stereotyyppin mukaisesti nerona erakkona, kun taas säveltäjänainen joutuu vastailemaan kysymyksiin avioliitosta ja perheen perustamisesta.

Naiset, musiikki, tutkimus – ennen ja nyt on ajankohtainen ja tärkeä teos. Montaa samanlaista nais- ja sukupuolentutkimusta eri näkökulmista esittelevää suomenkielistä artikkelikokoelmaa ei valitettavasti ennen tätä ole julkaistu. Suomessa on tehty musiikin sukupuolentutkimusta jo vuosikymmeniä, mutta sukupuolen näkökulma on otettu musiikintutkimuksessa huomioon muita taiteenlajeja myöhemmin. Toivon hartaasti, että saamme lisää tällaisia teoksia, jotka haastavat historiallisesti rakentuneita asenteita ja ennakkoluuloja ja pyrkivät rakentamaan yhdenvertaisempaa musiikin kenttää ja historiankirjoitusta.

Tämä tuore artikkelikokoelma todistaa hyvin sen, miten tärkeää on tehdä muusikko- ja säveltäjänaiesten historian tutkimusta, tarkastella ja purkaa musiikin historian kaanoneita ja haastaa olemassa olevia käsityksiä säveltäjäydestä ja muusikkoudesta. Sukupuolittuneet käsitykset ja representaatiot vaikuttavat musiikkielämään sekä säveltäjä- ja muusikonaisten toimintamahdollisuuksiin, esimerkiksi siihen, hakeutuvatko naiset säveltäjäopintojen pariin. Kuinka raskaalta voi sävellystä opiskelevasta naisesta tuntua, kun säveltäviä naisia ei juurikaan opintojen aikana nosteta esille? Miksi edelleen klassisen musiikin orkesterien ohjelmistojen keskeisimmät säveltäjät ovat ne tietyt valkoiset miehet?

Naiset, musiikki, tutkimus – ennen ja nyt käy taitavasti vuoropuhelua menneen ja nykyajan välillä. Monialaiset artikkelit tarjoavat tuoreita näkökulmia musiikin ja sukupuolen väliseen problematiikkaan ja aiheen tutkimukseen. Taidemusiikkikulttuuri ja sen tutkimus ovat viime vuosikymmeninä pyrkineet kyseenalaistamaan sukupuolittuneita käsityksiä, mutta silti taidemusiikin kentällä työskentelevät naiset nostetaan usein esille sukupuolensa ja siihen liittyvien odotusten takia, ei heidän lahjakkuutensa tähden. Lisäksi heidän edeltäjänsä on unohdettu musiikin historian kirjoista lähes kokonaan. Jokainen säveltäjä ja muusikko, oli hän sitten mies, nainen tai sukupuolivähemmistöön kuuluva, ansaitsee tulla kuulluksi ja saada ansaitsemaansa arvostusta tekemästään luovasta työstä.